

Orta Asya'dan Günümüze

Türk Tarihi ve

Kültürü

MÖ 5000-MS 2022

Eray ALACA

Gözden Geçirilmiş ve Geliştirilmiş

5. Baskı

Doç. Dr. Eray ALACA

**Orta Asya'dan Günümüze
TÜRK TARİHİ VE KÜLTÜRÜ
MÖ 5000-MS 2022**

ISBN 978-605-318-665-6

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımları; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunda tanınan yüksekokretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taramaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilirmektedir.

1. Baskı: Ekim 2016, Ankara

5. Baskı: Mart 2022, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçag Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67

Yayinci Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayinevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Bugünlere gelmemde katkısı olan,
bana güvenen ve inanan güzel insanlara...*

Doç. Dr. Eray ALACA

1977 yılında Almanya'da doğmuştur. İlk ve ortaöğretimini tamamladıktan sonra Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde lisans, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı'nda da yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlamıştır.

Ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yayınlanmış makaleleri, kongre ve sempozyumlarda sunulmuş bildirileri bulunmaktadır. Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Doç. Dr. olarak görev yapmakta olup, lisans düzeyinde "Genel Türk Tarihi ve Öğretimi", "Ders Kitabı İncelemeleri", "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi", yüksek lisans düzeyinde "Kimlik Sorunu ve Tarih Öğretimi", "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme Programları", "Tarih Alan İncelemeleri", "Tarih Öğretiminin Sorunları" ve doktora düzeyinde "Tarihte İleri Alan İncelemeleri" dersleri vermektedir.

ÖN SÖZ

Tarihin en eski uluslarından olan Türkler dünyanın farklı bölgelerinde kimi zaman bir topluluk, kimi zaman bir devlet, kimi zaman da bir imparatorluk olarak varlık göstermişlerdir. Geniş bir coğrafyada varlık göstergeleri Türkler üzerine ulusal ve uluslararası alanda oldukça fazla araştırma yapılmasına, kalın ciltli kitaplar ve ansiklopediler yazılmasına sebep olmuştur.

Türklerin tarihi üzerine ulusal anlamda ilk araştırmalar Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlamışsa da ciddi anlamda araştırmalar Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleşmiştir. Atatürk'ün "Türk çocuğu atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır." sözü Türk tarihinin araştırılmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede "Orta Asya'dan Günümüze Türk Tarihi ve Kültürü (MÖ 5000-MS 2022)" adlı eserin yazımı ile Türk tarihine ve tarihçiliğine bir katkı sağlamak amaçlanmıştır. Orta Asya'dan Avrupa'ya giden Türklerin tarihi sadece siyasi değil, kültürel boyutta da değerlendirilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....v

1. BÖLÜM

ORTA ASYA TÜRK TARİHİ

Türk Adının Anlamı ve Kökeni	1
Türk Yurdu ve Sınırları	2
Ana Yurtta Kurulan İlk Uygarlıklar	2
Anav (Anau) Kültürü.....	2
Kelteminar Kültürü.....	3
Afanasiyevォ Kültürü	3
Andronova Kültürü.....	3
Karasug Kültürü	3
Tagar Kültürü.....	4
Taşlık Kültürü	4
Orta Asya Türk Göçleri	4
Nedenleri	4
Sonuçları.....	5
İlk Türk Toplulukları ve Devletleri.....	5
İskit/Saka (M.Ö. 600- 100)	5
Büyük (Asya) Hun Devleti (M.Ö. 200-M.S.216)	6
Avrupa (Batı) Hunları (375-469)	8
Akhunlar (Eftalitler) (420 -567)	9
Kök Türkler (Göktürkler) (552-742)	9
Uygurlar (745-840)	11
Avarlar (Juan-Juanlar/Aparlar) (562-805)	12
Macarlar.....	13
Bulgarlar	13
Peçenekler	14
Oğuzlar (Uzlar)	14
Kumanlar (Kıpçaklar)	15
Türgişler (Türgesler) (630-766)	15
Başkırtlar (Başkurtlar)	15
Karluklar (Karlıklar)	16
Sibirler (Sabarlar/Sabırler)	16
Kirgızlar.....	16
Hazarlar	16
Kimekler	17

2. BÖLÜM

ORTA ASYA TÜRK KÜLTÜRÜ

Yönetim.....	19
Toplum.....	20
Hukuk	21
Eğitim.....	21
Dil	23
Orhon (Kök Türk) Alfabesi.....	23
Uygur Alfabesi.....	23
Edebiyat	24
Sözlü Edebiyat.....	24
Yazılı Edebiyat.....	24
Din.....	25
Ordu	26
Ekonomi	26
Sanat.....	27
Bilim.....	28

3. BÖLÜM

TÜRK-İSLAM TARİHİ

Karahanlı Devleti (840-1212)	30
Gazneliler Devleti (963-1187)	31
Sâcoğulları (889-929)	32
Misir'da Kurulan Türk Devletleri	32
Tolunoğulları (868-905)	32
İhşidiler (Akşitler) (935-969)	33
Eyyûbiler (1171-1250)	33
Memlûkler (Kölemenler) (1250-1517)	34
Harezmşahlar Devleti (1097-1231)	34
Delhi Türk Sultanlıkları (1206-1526)	35
Babûrlüler Devleti (1526-1858)	35
Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)	36

4. BÖLÜM

ANADOLU TÜRK (TÜRKİYE) TARİHİ

Anadolu'da Kurulan İlk Beylikler.....	39
Saltuklular (1072-1202)	39
Mengücekiler (1080-1228)	40
Danişmentliler (1080-1178)	40
Artuklular (1102-1409)	41
Çaka Beyliği (1081-1094)	41
Dilmaçoğulları (1085-1394)	41
Çubukoğulları (1085-1112)	42
İnalogulları (1098-1183)	42
Tanrıvermişoğulları (1081-1093)	42
Ahlatşahlar (Sökmenliler) (1100 – 1207)	42
Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti (1075-1308)	42
I.Kılıç Arslan Dönemi (1092-1107)	43
I. Mesut Dönemi (1116-1155)	43
II. Kılıç Arslan Dönemi (1155-1192)	43
I. Giyaseddin Keyhüsrev Dönemi (1192-1197)/(1204-1211)	44
I. İzzeddin Keykavus Dönemi (1211-1220)	45
I. Alâeddin Keykubad (Uluğ Keykubad) Dönemi (1220-1237)	45
II. Giyaseddin Keyhüsrev Dönemi (1237-1246)	45
Anadolu'da İkinci Beylikler.....	46
Osmanoğulları (1299-1922)	46
Karesioğulları (1304-1360)	47
Çobanoğulları (1277-1309)	47
Candaroğulları (İsfendiyaroğulları) (1292-1461)	47
Pervaneoğulları (1277-1322)	47
Taceddinoğulları (Canikoğulları) (1348-1428)	47
Germiyanoğulları (1299-1429)	47
Saruhanoğulları (1313-1410)	48
Aydinoğulları (1308-1426)	48
Menteşeoğulları (1261-1424)	48
İnançoğulları (1261-1368)	48
Sahip Ataoğulları (1275-1342)	48
Karamanoğulları (1256-1487)	49
Alaiye Beyliği (1293-1471)	49
Hamitoğulları (1300-1423)	49

Eşrefoğulları (1284-1326)	49
Dulkadiroğulları (Zülkadiroğulları) (1337-1515)	49
Ramazanoğulları (1353-1608)	50
Eretna Devleti (1335-1381)	50
Kadı Burhaneddin Devleti (1381-1398)	50

5. BÖLÜM

TÜRK – İSLAM KÜLTÜRÜ

Yönetim.....	51
Ordu	54
Toprak.....	54
Miri Arazi (Arazi-i Emiriye)	55
Mülk (Hususi) Arazi	55
Vakıf Arazi	56
Hukuk	56
Toplum.....	57
Ekonomi	58
Din	58
Dil	59
Edebiyat	59
Karahanlılar Dönemi.....	59
Gazneliler Dönemi	60
Harezmşahlar Dönemi	60
Selçuklular Dönemi	60
Eğitim.....	61
Bilim	61
Sanat	63
Mimari	63

6. BÖLÜM

OSMANLI TARİHİ (1300-1600)

Osman Bey (1281-1324).....	68
Orhan Bey (1324-1362).....	68
I. Murat (Hüdavendigar) (1362-1389).....	69
I. Bayezit (Yıldırım) (1389-1402)	70
Fetret Dönemi (1402-1413)	71
I. Mehmet (Çelebi) (1413-1421).....	72

II. Murat (1421-1444/1444-1451)	72
II. Mehmet (Fatih) (1451-1481)	73
Bati Siyaseti	73
Anadolu Siyaseti.....	74
Denizlerdeki Siyaseti.....	74
II. Bayezit (1481-1512)	75
I. Selim (Yavuz) (1512-1520)	75
I. Süleyman (Kanuni) (1520-1566)	76
II. Selim (1566-1574)	78
III. Murat (1574-1595)	78

7. BÖLÜM

OSMANLI TARİHİ (1600-1700)

III. Mehmet (1595-1603).....	81
I. Ahmet (1603-1617)	81
I. Mustafa (1617-1618/1622-1623).....	82
II. Osman (Genç) (1618-1622)	82
IV. Murat (1623-1640)	83
İbrahim (1640-1648).....	83
IV. Mehmet (1648-1687)	84
II. Süleyman (1687-1691).....	85
II. Ahmet (1691-1695).....	85
II. Mustafa (1695-1703).....	85

8. BÖLÜM

OSMANLI TARİHİ (1700-1800)

III. Ahmet (1703-1730)	87
Lale Devri (1718-1730).....	88
I. Mahmut (1730-1754)	89
III. Mustafa (1757-1774)	90
I. Abdülhamit (1774-1789)	91
III. Selim (1789-1807).....	92

9. BÖLÜM

OSMANLI TARİHİ (1800-1900)

II. Mahmut (1808-1839)	95
Sırp İsyancı (1804-1812)	95

Rum İsyani (1820-1829)	96
Fransa'nın Cezayir'i İşgali (1830)	97
Mısır İsyani(1832-1833)	97
Hünkar İskelesi Antlaşması (1833)	98
Balta Limanı Ticaret Antlaşması(1838)	98
Nizip Savaşı (1839).....	98
Sened-i İttifak(1808)	99
II. Mahmut Dönemi Diğer Gelişmeleri.....	100
Abdülmecit (1839-1861)	102
Tanzimat Fermanı (3 Kasım 1939)	102
Londra Antlaşması (Mukavelenamesi) (1840)	103
Londra Boğazlar Sözleşmesi(1841)	104
Hasta Adam (1853)	104
Kırım Savaşı (1853-1856).....	105
Paris Antlaşması (1856)	105
Islahat Fermanı (1856).....	106
Abdülmecit Dönemi Diğer Gelişmeleri	107
Abdülaziz (1861-1876)	108
Abdülaziz Dönemi Diğer Gelişmeleri	109
II. Abdülhamit (1876-1909)	109
Fikir Akımları.....	110
I. Meşrutiyet'in İlani (23 Aralık 1876).....	112
1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi).....	113
Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması (1878).....	114
Kıbrıs Antlaşması (Mukavelename) (4 Haziran 1878)	114
Berlin Antlaşması (13 Temmuz 1878).	115
İstibdat Dönemi(1878-1908)	116
Reval Görüşmeleri(10 Haziran 1908).....	117
II. Meşrutiyet'in İlani (23/24 Temmuz 1908)	117
İttihat ve Terakki Cemiyeti(1889).....	117
31 Mart Vakası (13 Nisan 1909).....	118
V. Mehmet Reşat (1909-1918)	119
Trablusgarp (Libya)Savaşı (1911-1912).....	119
Balkan Savaşları (1912-1913)	120

10. BÖLÜM

OSMANLI TARİHİ (1900-1922)

V. Mehmet Reşat (1909-1918)	119
Trablusgarp (Libya)Savaşı (1911-1912).....	119
Balkan Savaşları (1912-1913)	120

Bâb-ı Âli Baskını (23 Ocak 1913)	121
Londra Antlaşması (30 Mayıs 1913)	121
Yenilme Nedenleri	121
Antlaşmalar.....	122
Balkan Savaşları'nın Sonuçları	122
I. Dünya Savaşı (1914-1918)	123
Nedenleri.....	124
Osmanlı İmparatorluğu'nun Savaşa Girmesi	125
Osmanlı İmparatorluğu'nun Savaştığı Cepheler.....	126
Gizli Antlaşmalar	130
Wilson İlkeleri (8 Ocak 1918)	131
Sonuçları	132
VI. Mehmet Vahidettin (1918-1922)	133
Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918)	133
Cemiyetler	135
Milli Cemiyetler (Yararlı Cemiyetler)	135
Türkler ve Müslümanlar Tarafından Kurulan Milli Varlığa Düşman Cemiyetler.....	137
Azınlıklar Tarafından Kurulan Cemiyetler	138
Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)	139

11. BÖLÜM

OSMANLI KÜLTÜRÜ

Yönetim	143
Merkez	144
Saray	144
Divan-ı Hümeyun	144
Taşra	146
Eyaletler	147
Toplumsal Yapı	148
Yönetenler (Beraya)	148
Yönetilenler (Reaya)	148
Toprak Yönetimi	149
Miri Arazi	149
Mülk Arazi	150
Vakıf Arazi	150

Ordu	150
Kara Kuvvetleri.....	150
Merkez Ordusu (Kapıkulu Askerleri).....	150
Eyalet Ordusu(Taşra).....	152
Donanma	153
Havacılık.....	153
Hukuk	154
Eğitim.....	155
Mekatib-i Sibyaniye(Sibyan Mektepleri).....	155
Medreseler.....	157
Rüşdiyeler	158
İdadiler.....	159
Enderun (Saray Mektebi)	160
Şehzadegan.....	160
Dil ve Edebiyat.....	160
Ekonomi	161
Şer'i Vergiler.....	162
Örfi Vergiler	163
Mimari	164
Sanat	164
Bilim	166

12. BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE ÖRGÜTLENME DÖNEMİ (1919-1920)

Kuva-1 Milliye	169
Samsun Raporu (20/22 Mayıs 1919).....	170
Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919)	171
Amasya Genelgesi (Tamimi) (21/22 Haziran 1919)	171
Erzurum Kongresi (23 Temmuz-7 Ağustos 1919)	173
Balıkesir Kongresi (26-30 Temmuz 1919).....	175
Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919)	175
Nazilli Kongresi (6-9 Ağustos 1919)	175
Sivas Kongresi (4-11 Eylül 1919).....	175
Amasya Görüşmeleri/Mülakatı (20-22 Ekim 1919)	177
Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Geliş'i (27 Aralık 1919).....	178

Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Toplanması (12 Ocak 1920) ve Misak-ı Milli'nin Kabulü (28 Ocak 1920)	178
Misak-ı Milli Kararları.....	179
Büyük Millet Meclisi (23 Nisan 1920)	180
Milli Mücadele Karşımı Ayaklanmalar.....	182
Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920).....	185

13. BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE SAVAŞLAR DÖNEMİ (1920-1922)

Doğu Cephesi.....	187
Bilecik Mülakatı (Görüşmesi) (5 Aralık 1920).....	188
Türkiye-Gürcistan Antlaşması (23 Şubat 1921)	189
Güney Cephesi.....	189
Batı Cephesi	190
Gediz Taarruzu (24 Ekim 1920).....	190
Düzenli Ordu'nun Kurulması (9 Kasım 1920)	191
I. İnönü Savaşı (6-10 Ocak 1921).....	191
II. İnönü Savaşı (23 Mart-1 Nisan 1921).....	194
Aslıhanlar ve Dumluşpınar Savaşları (8-11 Nisan 1921).....	195
Eskişehir-Kütahya Savaşları (10-24 Temmuz 1921)	195
Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921)	197
Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (26 Ağustos-18 Eylül 1922) (Yurt kurtaran)	198
Mudanya Mütarekesi (Ateşkes Antlaşması) (3-11 Ekim 1922).....	198
Saltanatin Kaldırılması (1 Kasım 1922).....	200
Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)	200
II. TBMM'nin Açılışı (11 Ağustos 1923-1 Ekim 1927).....	203

14. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ İÇ GELİŞMELER (1923-1938)

Cumhuriyet'in İlanı (29 Ekim 1923).....	205
Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)	206
Halifeliğin Kaldırıldığı Gün Çıkarılan Kanunlar	207
Hukuk	208
1924 Anayasası (20 Nisan 1924)	208

Medeni Kanun (17 Şubat 1926).....	209
Yavuz-Havuz Davası (1928)	210
Çok Partili Hayat	210
Halk Fırkası (9 Eylül 1923)	211
Terakkiperver (İlerici) Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924-5 Haziran1925) ...	212
Şeyh Sait İsyani (13 Şubat-3 Haziran 1925).....	213
Mustafa Kemal (Atatürk)'e Suikast Girişimi - İzmir Suikasti (16 Haziran 1926)	214
Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos-17 Kasım 1930).....	215
Menemen Olayı (23 Aralık 1930)	215
Ahali Fırkası (26 Eylül 1930-21 Aralık 1930).....	216
Bursa Olayı (1933).....	216
Vagon Lits Olayı (1933).....	216
Razgrad Olayı (1933)	216
Dersim Olayı (1937-1938).....	216
Eğitim-Öğretim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplар.....	217
Tevhid-i Tedrisat (Öğretimlerin Birleştirilmesi) Kanunu (3 Mart 1924)	217
Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (2 Mart 1926)	218
Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928)	218
Millet Mektepleri'nin Açılması (11 Kasım 1928)	218
Türk Tarih Tezi ve Tarih Eğitimi	218
Türk Tarih Tetkik Cemiyeti (15 Nisan 1931)	223
Halkevleri (19 Şubat 1932).....	224
Güneş-Dil Teorisi ve Dil Eğitimine Katkısı	224
Türk Dil Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) (12 Temmuz 1932)	226
Üniversiteler Reformu (1933).....	226
Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplар	227
Kılık Kıyafette Yenilik (2 Eylül 1925)	227
Şapka Kanunu (25 Kasım 1925)	227
Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)	227
Saat ve Takvimde Yapılan Değişiklik (26/27 Aralık 1925).....	227
Ölçü ve Tarti Birimlerinde Değişiklik (26 Mart 1931)	228
Soyadı Kanunu'nun Kabulü (21 Haziran 1934)	228
Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun (3 Aralık 1934).....	228
Tatil Günlerinde Değişiklik (27 Mayıs 1935)	228
Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplار	229

Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi (17 Şubat-4 Mart 1923).....	229
Türkiye İş Bankası'nın Kurulması (26 Ağustos 1924)	230
Aşar Vergisi'nin Kaldirılması (17 Şubat 1925)	230
Kabotaj Kanunu (1 Temmuz 1926)	231
Teşvik-i Sanayi Kanunu (28 Mayıs 1927).....	231
I.Beş Yıllık Kalkınma Planı (1934).....	231

15. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ GELİŞMELER (1923-1938)

Fransa ile İlişkiler	233
Yabancı Okullar (1926)	233
Bozkurt-Lotus Olayı (1926)	234
Adana-Mersin Demiryolu (1929)	235
Borçlar (1933)	235
Hatay Sorunu ve Hatay'ın Anavatan'a Katılması (1939)	235
Yunanistan ile İlişkiler	236
Nüfus Mübadelesi (Değişimi) Sorunu (1926-1930)	236
İngiltere ile İlişkiler	237
Musul Sorunu (1924-1926).....	237
Montreux (Montrö) Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)	238
Uluslararası Örgütlere Üyelik	239
Kellog-Briand (Paris) Paktı (1928)	239
Litvinov Protokolü (1929).....	239
Milletler Cemiyeti (18 Temmuz 1932)	239
Uluslararası Çalışma Örgütü (1932).....	240
Balkan Antantı (9 Şubat 1934)	240
Akdeniz Paktı (Ocak 1936).....	240
Sadabat Paktı (9 Temmuz 1937).....	240
Nyon Antlaşması (18 Eylül 1937)	241

16. BÖLÜM

ATATÜRKÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ (ATATÜRKÇÜLÜK) VE ATATÜRK İLKELERİ

Cumhuriyetçilik.....	243
Ulusalculuk (Milliyetçilik)	244

Halkçılık.....	245
Devletçilik.....	246
Laiklik	247
İnkılapçılık (Devrimcilik)	248

17. BÖLÜM

İNÖNÜ DÖNEMİ (1938-1950)

II. Dünya Savaşı (1939-1945).....	249
Çok Partili Hayata Geçiş (1945-1950)	251

18. BÖLÜM

MENDERES DÖNEMİ (1950-1960)

İç Gelişmeler	253
Dış Gelişmeler.....	254

19. BÖLÜM

ASKERİ MÜDAHALELER DÖNEMİ (1960-1980)

1961 Anayasası (9 Temmuz 1961).....	257
1982 Anayasası (7 Kasım 1982)	258

20. BÖLÜM

SİVİLLEŞME DÖNEMİ (1980 SONRASI)

Turgut Özal ve Sonrası.....	259
-----------------------------	-----

21. BÖLÜM

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ VE TOPLULUKLARI

Azerbaycan.....	264
Kazakistan	264
Kırgızistan	265
Özbekistan.....	266
Türkmenistan.....	266
Diğer Türk Toplulukları.....	266

Kaynakça.....	267
---------------	-----

1. BÖLÜM

ORTA ASYA TÜRK TARİHİ

1. TÜRK ADININ ANLAMI VE KÖKENİ

Dünya medeniyetine büyük katkıları olan Türklerin tarihi M.Ö. 5000'li yıllara kadar dayanmaktadır. Yazdan önceki dönemin henüz tam olarak aydınlatılamadığı düşünüldüğünde Türklerin tarihinin daha eski dönemlere dayanması gerekmektedir. Zira köklü bir kültüre sahip olma ve medeniyet oluşturabilme yüzlerin birikimi ile elde edilen tecrübeler sonucunda gerçekleşmektedir.

Türklerin geniş bir coğrafyada hüküm sürmeleri ve gittikleri yerleri kültürel olarak etkilemeleri Türkler ile ilgili yoğun araştırmaların yapılmasına sebep olmuştur. Bu çerçevede Heredotos'un doğu kavimleri arasında saydığı Targitalar, İskit topraklarında yaşadıkları iddia edilen Tyrakeler veya Yurkaeler, Tevrat'ta adı geçen Yafes'in oğlu Toliarma, eski Hint kaynaklarında rastlanılan Turukha, eski ön Asya çivi yazısı tabletlerde geçen Turukkular ve Çin kaynaklarında geçen Tikler Türk adını taşıyan kavimler olarak değerlendirilmektedir (Kafesoğlu, 1984; Turan, 2014; Günay, 2016).

Türk adından ilk kez **Çin** yıllıklarında bahsedilmiştir. Ardından artan göçler, siyasi ve ekonomik ilişkiler bağlamında Arap, İran (Fars), Bizans (Doğu Roma, Grek), Batı Roma (Latin), Rus ve Göktürkler'den itibaren yazılı kaynaklarda yer almıştır (Kafesoğlu, 1984; Turan, 2014). Türk adı ilk kez açık bir şekilde Göktürkler/Kök Türkler döneminde Orhon Kitabelerinde kullanılmış, zaman içerisinde de Türk soyundan gelenlerin ve Türkçe konuşan toplulukların genel adı olmuştur (Kösoğlu, 1991:25). Türkiye adı ise ilk kez VI. yüzyılda Bizans kaynaklarında Orta Asya için kullanılmıştır. Bu coğrafi tanımlama ilerleyen dönemde Orta Avrupa'ya kadar genişletilmiştir. XII. yüzyıldan itibaren de Anadolu için Türkiye denilmiştir.

Türk adı; Uygur metinlerinde “*güç, kuvvet*”, Kaşgarlı Mahmuṭ’un “*Divan-i Lügati’t-Türk*” adlı eserinde “*olgunluk çağı*”, Çin kaynaklarında ise “*migfer*” Ziya Gökalp ve W. Barthold ise Türk adı “*türeli (töreli), kanun nizam sahibi*”, A. Wamberley'e ve J. Deny'e göre “*türemek*”, G. Doerfer'e göre “*devlete bağlı halk*”, bugün ise Türk kelimesi, ad olarak *güç, kuvvet*; sıfat olarak *güçlü, kuvvetli* anlamındadır (Deliorman, 2009; Kafesoğlu, 1984).

2. TÜRK YURDU VE SINIRLARI

Türklerin ilk ana yurtları **Orta Asya**'dır. Türklerin yaşadığı coğrafyanın sınırları; Altay-Sayan Dağları'nın kuzey batısı, Tanrı Dağları'nın kuzeyi, Hazar Denizi'nin doğusu, Sibirya Stepleri'nin güneyi olarak belirlenmiştir.

Orta Asya'nın denizlerden uzak olmasına bağlı olarak iklimi **Karasal**ıdır. Coğrafi nedenlere bağlı olarak Türkler göçebe hayat tarzını benimsemiş, buna bağlı olarak hayvancılıkla uğraşmışlardır. Hayvanlarına otlak arama gayreti sonucunda diğer göçebe topluluklarla mücadele etmek zorunda kalmaları beraberinde mücadeleci bir karaktere sahip olmalarına sebep olmuştur.

3. ANA YURTTA KURULAN İLK UYGARLIKLAR

Türklerin ana yurdu olarak kabul edilen Orta Asya'da yapılan kazılar sonucunda günümüzden 7000 yıl öncesine dayanan kültürlerde ait buluntular elde edilmiştir. Bu çerçevede yapılan kazı bölgesinden verilen adlardan hareketle yerel kültür bölgeleri oluşturulmuştur.

3.1. Anav (Anau) Kültürü

Orta Asya'nın en eski kültürüdür. Bu kültür kimi kaynaklara göre M.Ö. 4500'lü kimi kaynaklara göre de 9000'li yıllara kadar götürülebilmektedir (Togan, 1981: 7-8). Türkmenistan'ın başkenti Aşkabat yakınlarında arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen kalıntılar insanlık tarihine ait bilinen en eski eserler olarak kabul edilmektedir.

Bu kültüre mensup insanlar yerleşik hayatı geçmişlerdir. Tuğlalardan yapılmış evlerde oturmuşlardır. Dokumacılık, topraktan ve bakırdan eşyalar yapmışlardır. Hayvancılık ve tarım ile uğraşmışlardır. Koyun, keçi, sığır ve deve beslemiştir. Kara saban ve orakla birlikte diğer tarım aletlerini de kullanmışlardır. Tahıl saklama kapları yapmış, tahıl saklama ambarları kurmuş ve sulama kanalları açmışlardır. Türkler tarafından evcilleştirilecek olan at ilk defa bu kültürde görülmüştür.